

ผลกระทบต่อรายได้และการบริโภคจากความเชื่อด้าน วัฒนธรรมของเจ้าแม่ตะเคียนในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยา

ทีชมา โยธาภักดี^๑ แหลมไทย อาชานอก^๒ ต่อลาก คำโย^๓ มณฑล นอแสงศรี^๔ ณภัค กรรณสูต^๕
สุวิทย์ นวะระคำ^๖ ชิตชัย แก้วบริสุทธิ์^๕

บทคัดย่อ

ความเชื่อด้านวัฒนธรรมของเจ้าแม่ตะเคียนเกี่ยวข้องกับสังคมไทยในด้านการเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยชาวบ้านได้มีการบนบานและเมื่อประสบผลสำเร็จมีการแก้บนด้วยเครื่องบวงสรวง ซึ่งนำมาสู่มิติของการกระตุ้นเศรษฐกิจจากความเชื่อทางวัฒนธรรม ทำให้การวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการประเมินมูลค่าด้านความเชื่อและการวิเคราะห์การใช้แบบจำลองตัวชี้วัดคุณทางการเงินในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการเก็บข้อมูลเป็นการเก็บข้อมูลต้นตะเคียนที่มีขนาดใหญ่ ในพื้นที่ 10 จังหวัดของพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยา วิธีการศึกษาคือการประเมินมูลค่าทางด้านวัฒนธรรมด้วยราคาตลาดและการวิเคราะห์ผลของตัวชี้วัดคุณ ผลการศึกษาพบว่า มีต้นตะเคียนขนาดใหญ่ทั้งหมด 164 ต้น เป็นต้นที่มีความเชื่อทางวัฒนธรรม 81 ต้น ความสูงเฉลี่ย 23.4 เมตร และเส้นผ่าศูนย์กลางเพียงอกเฉลี่ย 121.5 เซนติเมตร โดยความเชื่อทางวัฒนธรรมได้ผสมผสานกับการบนบานขอให้ได้ตามสิ่งที่ประสงค์ เมื่อบรรลุผลสำเร็จจึงนำมาสู่การแก้บนเจ้าแม่ตะเคียน ส่วนใหญ่เป็นชุดไทย มูลค่าด้านความเชื่อรวม 257,030 บาท พลังความเชื่อด้านวัฒนธรรมของเจ้าแม่ตะเคียน มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรายได้ทั้งหมด 285,588,883.51 บาท ตัวชี้วัดคุณของการลงทุนที่มีค่าเท่ากับ 33.33 แสดงถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม คุณประโยชน์ทางอ้อมของต้นตะเคียนที่ได้จากการประเมินมูลค่าแล้วนั้น ควรมีการบริหารจัดการรักษาดันไม้ขนาดใหญ่อย่างเหมาะสม จากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ด้วยการวางแผนแนวทางการอนุรักษ์ เพื่อให้ต้นไม้ขนาดใหญ่คงอยู่กับพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยาต่อไป

คำสำคัญ: การประเมินมูลค่า ความเชื่อทางวัฒนธรรม ผลของตัวชี้วัดคุณ

^๑ สาขาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์เพื่อการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ E-mail: teekasom@gmail.com

^{๒-๓} สาขาเกษตรป่าไม้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จ.แพร่

^๔ สาขาชีววิทยาประยุกต์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จ.แพร่

^{๕-๖} สถาบันปลูกป่าและนิเวศ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

วันที่รับบทความ: 9 มีนาคม 2562 วันที่แก้ไขบทความ: 22 พฤษภาคม 2562 และวันตอบรับบทความ: 30 พฤษภาคม 2562

Effects of Income and Consumption from Spiritual Culture of Ta-khian Goddess in Chaophraya River Riparian Area

Teeka Yotapakdee^a Lamthai Asanok^b Torlarp Kamyo^c Monton Norsangsi^d Napak Kamasuta^e
Suwit Navakam^f Chidchai Kaewborisut^g

Abstract

The spiritual culture of Ta-khian Goddess' Thai people is a holy thing. People has a pray with it and then they get a successful thing that they give stuffs to a holy thing. It can promote economic growth from spiritual culture. The objectives were the evaluation of spiritual culture and analysis of the use of money multiplier model in economic development. We collected data 10 provinces along the Chaophraya riparian area. The methodology were the evaluation of spiritual culture by market price and analysis of multiplier effect. As the result, the big *Hopea odorata* was 164 trees and 81 trees were the spiritual trees. The average height was 23.4 meter and average diameter at breast height was 121.5 centimeters. The spiritual culture combines the pray with Ta-khian Goddess for successful of things. As they got the successful things and then they had stuffs for Ta-khian Goddess. The stuff values of spiritual culture were 257,030 THB that most from traditional Thai dress. The power of spiritual culture can develop economic of Thailand and change in income 285,588,883.51 THB. Multiplier effect was 33.33 that shows the economic growth. However, evaluation of indirect benefit of *Hopea odorata* Roxb should have a suitable management for big trees from government and people sector that will cooperate the conservation of the big trees plan for preserving them along the Chaophraya riparian area.

Keywords: Evaluation, Spiritual Culture, Multiplier Model Effects

^a Applied Economics for Community Development, Maejo University Phrae Campus, Phrae province, E-mail: teekasom@gmail.com

^{b,c} Agroforestry, Maejo University Phrae Campus, Phrae province

^d Applied Biology, Maejo University Phrae Campus, Phrae province

^{e-g} PTT Public Company Limited, Bangkok

Received: 9 March 2019, Revised: 22 May 2019, Accepted: 30 May 2019.

บทนำ

ตะเคียน (*Hopea odorata* Roxb.) เป็นไม้ที่มีถิ่นกำเนิดในป่าดิบแล้ง ขึ้นได้ดีบนที่ราบหรือค่อนข้างราบ ใกล้เคียงน้ำ เป็นไม้ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ประโยชน์ของไม้ตะเคียนเนื้อไม้แปรรูปใช้ในงานก่อสร้างทางโครงสร้างที่ใช้รับน้ำหนัก สามารถสร้างบ้านเรือน สะพาน หมอนรถไฟ เรือ เครื่องเรือน และสิ่งปลูกสร้างอื่นที่ต้องการความแข็งแรง ทนทาน จากการทดสอบความทนทานของไม้ตะเคียนทองพบว่า ไม้ที่ปักทดสอบสามารถให้ความคงทนได้นานกว่า 10 ปี ถ้านำมาทำหมอนรองรางรถไฟสามารถใช้งานได้ 16 - 18 ปี ถ้าขุดต้นตะเคียนทำเป็นเรือ จะใช้งานได้ยาวนานกว่า 60 ปี แปรรูปนำมาต่อเรือเดินทะเลใช้งานได้ยาวนานกว่า 25 ปี (Royal Forest Department, 2013) และถ้านำมาเป็นไม้ก่อสร้างในร่ม ทำเฟอร์นิเจอร์จะใช้งานได้ยาวนานไม่มีกำหนด ส่วนประโยชน์อื่นๆ ในเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น ไม้ตะเคียนทองเป็นไม้ที่ไม่ผลัดใบพร้อมกัน จึงเป็นไม้ที่รักษาความเขียวได้ตลอดปี ช่วยลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ช่วยให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น ในการรักษาความสมดุลของธรรมชาติ การนำไม้ตะเคียนมาใช้ประโยชน์มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมความเชื่อของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งไม้ตะเคียนมีความเชื่อมโยงกับเจ้าแม่ตะเคียน เป็นความเชื่อท้องถิ่นที่ชาวบ้านเชื่อกันว่า ต้นไม้ใหญ่จะมีรุกขเทวดาศักดิ์อยู่ โดยเฉพาะต้นตะเคียนที่มีรุกขเทวดาที่เป็นเพศหญิง โดยเจ้าแม่ตะเคียนถูกจินตนาการทำให้เป็นหญิงงาม ภายใต้โครงสร้างอำนาจ ความรู้แบบชาตินิยม เหตุผลนิยม และทุนนิยมที่ขับเคลื่อนสังคมไทยในช่วงหลังปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา (Duangwiset, 2017) นอกจากนี้ ยังพบว่า พิธีกรรมบูชาเจ้าแม่ตะเคียนในสังคมท้องถิ่นสะท้อนการปรับตัวเข้าหากันของความทันสมัยกับความเชื่อผีสาวเทวดา การนำไม้มาใช้ประโยชน์ เช่นการสร้างเรือของชาวประมงพื้นบ้านสงขลา ต้องอาศัยพรานป่าซึ่งชำนาญทางภายในป่า เสาแสดวงหาไม้ตะเคียนและหมอบทำพิธีกรรมขออนุญาตและอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำต้นตะเคียน เพื่อนำมาทำเรือ เพราะถ้าไม่ขออนุญาตและทำพิธีอัญเชิญ ชาวประมงพื้นบ้านมีความเชื่อว่าอาจจะมียักษ์ถึงชีวิตได้ (Phannarat, 2016) ส่วนความเชื่อด้านโชคลาง เป็นความเชื่อที่ไม่สามารถอธิบายได้โดยหลักของเหตุผล หรือกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ และความเชื่อโชคลางนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลและห่วยใต้ดินของชาวไทยเป็นอย่างมากคิดเป็นร้อยละ 80 จากการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชุดเลขขอห่วยจากต้นตะเคียน เนื่องจากมีความเชื่อว่ามีนางไม้สิงสถิตย์และให้โชคลาภได้ (Pusaksrikit and Pongsakornrungsin, 2014) ความเชื่อในเจ้าแม่ตะเคียน มีทั้งการบนบาน การขอห่วย ขอให้มิโชคลาภ หรือแม้กระทั่งการขุดต้นไม้ (Khongsong, 2009) ซึ่งหลักการบนบานนั้นก็จะมี การแก้บนตามที่ได้ตกลงกับเจ้าแม่ตะเคียน ซึ่งเครื่องบนบานจะมีพวงมาลัย หัวหมู ผลไม้ ไข่ต้ม ดอกไม้ บายศรี เป็นต้น (Gurusiriratananuwat et al., 2012) สำหรับการถูกรางวัล กลุ่มตัวอย่างเคยถูกรางวัลมากที่สุดคือ 1-5 ครั้งต่อปี เงินรางวัลที่ได้รับสูงสุดไม่เกิน 10,000 บาท และส่วนใหญ่มีการนำเงินที่ได้รับแบ่งเป็นการทำบุญมากที่สุด (Korchamkang et al., 2015)

ต้นตะเคียนและความเชื่อในตัวเจ้าแม่ตะเคียนเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทย และในมิติของพลังการกระตุ้นเศรษฐกิจจากความเชื่อทางวัฒนธรรม โดยในปีงบประมาณ 2561 (ต.ค. 2560 ถึง ก.ค. 2561) รัฐวิสาหกิจที่นำส่งรายได้สะสมสูงสุดอันดับแรก คือ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล จากรายงานสถานการณ์

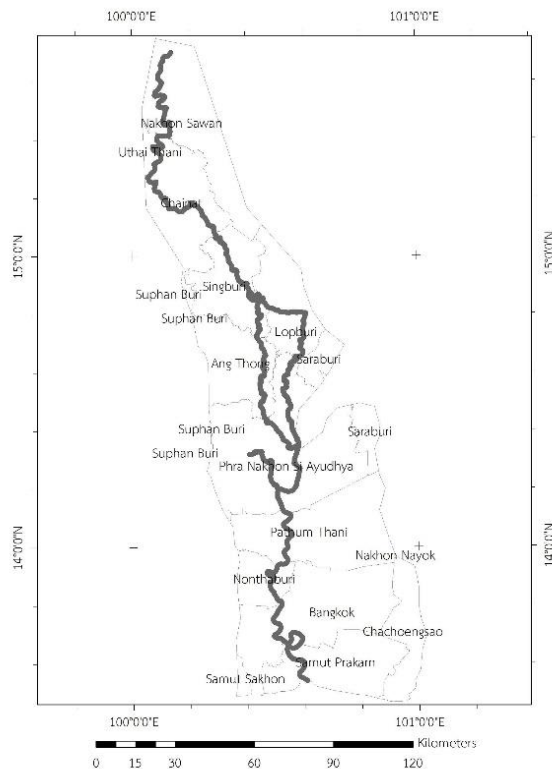
การพนันในสังคมไทยปี 2560 โดยศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน พบว่า ขณะที่ปี 2560 ผลสำรวจพบว่าคนไทย 21.434 ล้านคน เล่นสลากกินแบ่งรัฐบาล (ลอตเตอรี่) ในจำนวนนี้มีคนที่เล่นทุกงวดร้อยละ 39.4 ส่วนเล่นบางงวดร้อยละ 60.6 เฉลี่ยคนไทยซื้อลอตเตอรี่ 9 งวดต่อปี เฉลี่ยซื้องวดละ 275 บาท กองสลากฯ ยังจัดสรรเงินขายลอตเตอรี่ร้อยละ 3 เข้ากองทุนเพื่อพัฒนาสังคม โดยแบ่งเป็น 6 ส่วนคือ โดยเสด็จพระราชกุศล การศึกษาและกีฬา การสาธารณสุข ศาสนา สังคมสงเคราะห์ ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (Songsakul, 2018) นอกจากนี้ยังกลายเป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ช่วงพ.ศ. 2546 - 2549 คือ นโยบายห้วยบนดิน (สลากเลขท้าย 3 ตัวและ 2 ตัว) จุดประสงค์เพื่อนำรายได้ดิน ซึ่งผิดกฎหมาย มาผ่านกระบวนการทางกฎหมายและปรับปรุงให้เป็นของรัฐบาล อีกทั้งยังเป็นการกวาดล้างเจ้ามือหวยใต้ดิน และนำรายได้ไปสร้างประโยชน์แก่ประเทศชาติ โครงการสำคัญที่นำรายได้จากห้วยบนดินไปใช้ คือ โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งทุน (ODOS) ส่วนการออกรางวัลนั้นอ้างอิงหมายเลขรางวัลของสลากกินแบ่งรัฐบาล ออกรางวัลตั้งแต่งวด 1 สิงหาคม พ.ศ. 2546 จนถึงงวด 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 รวมทั้งสิ้น 80 งวด คิดเป็นจำนวนเงิน 1.34 แสนล้านบาท เป็นกำไรหลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว 2.95 หมื่นล้านบาท ข้อดีคือในช่วงปี 2547-2550 มีการกระตุ้นเศรษฐกิจจากการขายสลากห้วยบนดิน ทำให้ยอดขายสลากทั้งหมดเพิ่มขึ้นในปี 2546 สำนักงานสลากฯ มีรายได้รวม 36,692 ล้านบาท ปี 2547 มีรายได้รวม 76,429 ล้านบาท ปี 2548 รายได้รวม 82,718 ล้านบาท และปี 2549 มีรายได้รวม 92,764 ล้านบาท ยิ่งกว่านั้นห้วยบนดินยังทำให้ประชากรมีงานทำประมาณ 400,000 คน (Pornchokchai, 2017)

อย่างไรก็ตามพื้นที่และการคงอยู่ของธุรกิจหวยใต้ดินในสังคมไทย พบว่า อัตลักษณ์ของหวยใต้ดินมีการเลื่อนไหลจากการพนันที่ผิดกฎหมาย เป็นกิจกรรมที่เบียดบังรายได้ของรัฐ และภาพลบในรูปแบบเดิมๆ ไปสู่พื้นที่ใหม่ในหลายบริบท ได้แก่ บริบททางเศรษฐกิจคือแปรเปลี่ยนเป็นทางเลือกหนึ่งของการขจัดปัญหาทางเศรษฐกิจ บริบททางสังคมคือเป็นการเสี่ยงโชค เป็นกิจกรรมสันตนาการมีการผลิตซ้ำถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และบริบททางการเมืองคือมีความสัมพันธ์ที่โยงใยกันผ่านธุรกิจหวยใต้ดิน ระบบอุปถัมภ์ลดความเหลื่อมล้ำของความต่างในสาขาอาชีพ กลายเป็นเครือข่ายทางการเมือง (Phaksipaeng and Sonsuphap, 2018) ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมไทยบางส่วนผ่านธุรกิจการพนันหวยใต้ดิน และผลกระทบด้านความเหลื่อมล้ำในระบบเศรษฐกิจมากขึ้นด้วย (Vannathepsakul, 2011) ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการศึกษาการประเมินมูลค่าด้านความเชื่อทางวัฒนธรรมของเจ้าแม่ตะเคียนในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยา และการวิเคราะห์ผลกระทบต่อรายได้และการบริโภคโดยใช้แบบจำลองตัวทวิคูณทางการเงินของความเชื่อในเจ้าแม่ตะเคียน เพื่อสะท้อนถึงพลังการพัฒนาเศรษฐกิจด้านความเชื่อทางวัฒนธรรมเชิงประจักษ์ ให้เห็นคุณค่าความผูกพันทางด้านจิตใจ และเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการอนุรักษ์ต้นไม้ที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยา โดยผลการศึกษาสามารถเป็นข้อมูลสนับสนุนและเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการวางแผนการบริหารจัดการต้นไม้ขนาดใหญ่ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในพื้นที่ สำหรับการวางแผนเชิงนโยบายในการอนุรักษ์ต้นไม้ขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยาได้ต่อไปในอนาคต

วิธีการศึกษา

พื้นที่ศึกษา

ป่าเขตร้อน (tropical forest) นับว่าเป็นระบบนิเวศที่มีความสำคัญมากเมื่อเปรียบเทียบกับป่าในเขตอื่น ๆ ของโลก ทั้งนี้เพราะป่าเขตร้อนนั้นมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง (high biodiversity) และยิ่งรวมไปถึงความมากมายในจำนวนชนิดพันธุ์และสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยอีกด้วย ป่าเขตร้อนส่วนใหญ่ มักพบอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งประเทศไทยอาศัยอยู่ในแถบป่าเขตร้อน มีลำน้ำเจ้าพระยาเป็นลำน้ำสายหลักของประเทศ ที่มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ปากน้ำโพ จ.นครสวรรค์ ถึง ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ระยะทางทั้งสิ้น 372 กิโลเมตร และจากการที่ลำน้ำเจ้าพระยาเป็นเขตพัฒนาที่สำคัญของประเทศไทย จึงส่งผลให้ป่าดั้งเดิมถูกทำลายไปจนแทบจะหมดสิ้น โดยเฉพาะป่าลุ่มต่ำริมแม่น้ำ (riparian forest) ซึ่งถือว่าเป็นสังคมพืชดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของลำน้ำเจ้าพระยา อย่างไรก็ตามพรรณไม้ดั้งเดิมของสังคมพืชบริเวณนี้ยังคงพอมีหลงเหลืออยู่บ้าง ตามวัดและสถานที่สำคัญต่างๆ โดยสังเกตจากขนาดความโตของต้นไม้ ในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยาครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 พื้นที่ศึกษาพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยาระยะทาง 372 กิโลเมตร (ที่มา: จากการศึกษา)

การเก็บข้อมูลในพื้นที่

- 1) การลงพื้นที่เพื่อสำรวจตำแหน่งที่ตั้งของต้นไม้ใหญ่และการกระจายตัวของต้นไม้ใหญ่ เพื่อเก็บข้อมูลต้นไม้ โดยใช้การวัดขนาดต้นไม้ใหญ่ เพื่อให้ได้ความสูงของต้นไม้แต่ละต้น (Total height: H) (เมตร) การวัดความสูงของกิ่งแรกของต้นไม้แต่ละต้น (Height branch: Hb) (เมตร) และทำการวัดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางที่ระดับเพียงอกแต่ละต้น (Diameter at Breast Height, DBH) (เซนติเมตร)
- 2) ทำการพิจารณาคัดเลือกเฉพาะต้นตะเคียนขนาดใหญ่ และทำการนับจำนวนสิ่งของที่นำมาใช้ในการประกอบเครื่องบวงสรวงสักการะด้านความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น ชุดไทย ผ้าสามสี กุมารทอง นางกวัก พวงมาลัยสั้น ตุ๊กตาตัวเล็กช้างมาโก้ เป็นต้น เพื่อให้ได้ปริมาณสิ่งของที่พบในแต่ละต้น (ชิ้น)

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการทดสอบการวิเคราะห์การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยระบบเศรษฐกิจแบบปิด โดยพิจารณาผลกระทบของการใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจตามแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ ด้วยการให้ความเชื่อทางวัฒนธรรมของคนไทยที่มีต่อเจ้าแม่ตะเคียนที่มีฤทธิ์ในการลดบันดาลให้โชคลาภความสำเร็จ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินมูลค่าด้านความเชื่อทางวัฒนธรรมของเจ้าแม่ตะเคียนในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยา

- 1) ทำการสำรวจเครื่องบวงสรวงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมความเชื่อรอบต้นตะเคียน พร้อมกับนับจำนวนเครื่องบวงสรวงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมที่พบในแต่ละต้น
- 2) การวิเคราะห์มูลค่าความเชื่อทางวัฒนธรรม โดยการใช้อัตราตลาดในการเปรียบเทียบกับเครื่องบวงสรวงที่พบ เพื่อให้ได้มูลค่า โดยราคาที่นำมาเทียบนั้นใช้ราคาจาก Varuwanshop (2017) ได้แก่ พระพุทธรูปองค์เล็กราคา 100 บาท/องค์ ผ้าห่มพระสีทองราคา 120 บาท/ผืน ผ้าสามสีราคา 10 บาท/ผืน กุมารทองราคา 60 บาท/ตัว นางกวักราคา 60 บาท/ตัว พวงมาลัยสั้นราคา 20 บาท/พวง พวงมาลัยยาวราคา 80 บาท/พวง ตุ๊กตาตัวเล็กช้างมาโก้ราคา 60 บาท/ตัว ตุ๊กตาตัวใหญ่ช้างมาโก้ราคา 200 บาท/ตัว ชุดไทยราคา 500 บาท/ชุด น้ำเชียน้ำแดงราคา 10 บาท/ขวด ขนมเช่นไหว้ราคา 20 บาท/ถุง
- 3) การประเมินมูลค่าทางด้านวัฒนธรรม (บาท) = ปริมาณเครื่องบวงสรวงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม (ชิ้น) × ราคา (บาท/ชิ้น)

การวิเคราะห์แบบจำลองตัวทวีคูณทางการเงิน

1) การวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจตามแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของเคนส์ คือ เมื่อมีการใช้จ่ายเกิดขึ้นครั้งหนึ่งในระบบเศรษฐกิจจะส่งผลกระทบต่อ ๑ กันไปอีกหลายรอบ ก่อให้เกิดรายได้ที่มีมูลค่าสูงกว่าค่าใช้จ่ายในครั้งแรกหลายเท่า การเพิ่มขึ้นของรายได้ด้วยหลักการดังกล่าว เรียกว่า ผลของตัวทวีคูณ (Multiplier effect)

การเปลี่ยนแปลงรายได้ประชาชาติในกรณีระบบเศรษฐกิจปิดไม่มีภาครัฐ มีสาเหตุหลักมาจากการเปลี่ยนแปลงการลงทุน เพื่อศึกษาการทำงานของตัวพีผ่านการลงทุน

ในระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีภาครัฐ $DAE = C + I$

โดยที่ค่าใช้จ่ายมวลรวม (Desire Aggregate Expenditure: DAE) ซึ่งมีส่วนประกอบคือ ความต้องการบริโภค (C) ความต้องการลงทุน (I) ที่ระดับรายได้ดุลยภาพ

ค่าใช้จ่ายมวลรวม (DAE) เท่ากับรายได้ประชาชาติ (Y) ดังนั้น $Y = C + I$

การวิเคราะห์รายได้ประชาชาติดุลยภาพโดยวิธีนี้ มีสองภาคครัวเรือนและธุรกิจ ภาคธุรกิจมีหน้าที่ในการผลิตหรือใช้จ่ายในการลงทุน ภาคครัวเรือนแบ่งรายได้ออกเป็นสองส่วนคือ บริโภค (C) และออม (S) การบริโภคเป็นการใช้จ่ายหมุนเวียนในระบบ แต่การออมถือว่าเป็นส่วนรั่วไหลของระบบเศรษฐกิจ เพราะภาคครัวเรือนไม่นำมาใช้จ่ายหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ แต่ธนาคารเป็นผู้นำเงินส่วนนั้นมาลงทุนในระบบเศรษฐกิจ เรียกว่าส่วนอัดฉีด รายได้ดุลยภาพสามารถกำหนดได้ทั้งส่วนรั่วไหลหรือการออม (S) เท่ากับส่วนอัดฉีดหรือการลงทุน (I)

$$Y = C + I$$

$$Y = C + S$$

$$C + I = C + S$$

$$I = S$$

เพื่อศึกษาการทำงานของตัวพีผ่านการลงทุน จึงสมมติให้ปัจจัยต่าง ๆ ในสมการการบริโภคคงที่ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการลงทุน

$$\Delta Y = \Delta I (1/MPS)$$

โดย ΔY คือ การเปลี่ยนแปลงรายได้ประชาชาติดุลยภาพ

I คือ การลงทุน

MPS คือ ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม

เพราะ I เป็นส่วนประกอบของ ค่าใช้จ่ายมวลรวม ดังนั้น สามารถเขียนสมการ

$$\Delta Y = \Delta DAE \cdot K$$

โดย ΔY คือ การเปลี่ยนแปลงรายได้ประชาชาติดุลยภาพ

ΔDAE คือ การเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายมวลรวม

K คือ ตัวพีคูณ

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงรายได้ประชาชาติในระบบเศรษฐกิจปิดไม่มีภาครัฐ จึงมีสาเหตุหลักมาจากการเปลี่ยนแปลงการลงทุน

2) กำหนดอัตราการออมของคนไทยในปี 2558 จากธนาคารออมสิน สัดส่วนการออมสุทธิเฉลี่ยต่อคนไทยที่เป็นครัวเรือนฐานราก จำนวนเงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือน 3,932 บาท/เดือน (Harnsri, 2017) โดยครัวเรือนฐานราก หมายถึง ครัวเรือนที่สมาชิกในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท ซึ่งครัวเรือนที่มีการเล่นหวยขอโชคลาภกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์พบสัดส่วนของผู้ที่เคยซื้อหวยใต้ดินกระจายอยู่ทั้งในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ปานกลาง และค่อนข้างสูง ซึ่งผู้ซื้อหวยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้มีรายได้ 5,000-

15,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 78.6 (Vantheapsakul, 2011) ด้านการออมสุทธิเฉลี่ยในปี 2559 คิดเฉลี่ย 11,944 บาท/คน/ปี คิดเป็นร้อยละ 10.2 จากรายได้ที่ได้รับ ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้ฐานการออมในปี 2559 และทำการคำนวณเทียบสัดส่วนของการออมในปี 2558 เพื่อหาการออมของครัวเรือนฐานรากของคนไทยในปี 2558 เท่ากับร้อยละ 3 จากรายได้ที่ได้รับของครัวเรือนที่เป็นฐานราก

3) กำหนดให้มูลค่าการประเมินเครื่องบวงสรวงเชิงประจักษ์จากความเชื่อทางวัฒนธรรมของเจ้าแม่ตะเคียน คือ มูลค่าการลงทุนทางด้านจิตใจ เนื่องจากการบนบาน หมายถึง การขอให้ได้ในสิ่งที่ตนหวังกับองค์เคารพที่ศักดิ์สิทธิ์องค์ใดองค์หนึ่ง หรือการขอร้องให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือในสิ่งที่ตนเองต้องการอยากจะได้ หรืออยากให้เป็นไป (Pothong, 2014) เมื่อได้ตามที่บนบานแล้วก็นำสิ่งของที่บนบานไว้นั้นมาแก้บนตามสัญญา การบนบานนี้จะมีเครื่องบนบานเป็นสิ่งมีชีวิตที่ตายและสุกแล้ว มีหัวหมู ไช้ต้ม ดอกไม้ แต่ผลไม้จะเป็นผลไม้ที่ดิบและสด ๆ หรือขึ้นอยู่กับองค์เคารพนั้น ๆ จะโปรดเครื่องแก้บนเป็นอะไร (Sirirattananuwut, 2015) ดังนั้น การใช้จ่ายในการซื้อเครื่องบวงสรวง ถือว่าเป็นการลงทุนทางด้านจิตใจในด้านการบนบาน เพื่อการขอหรือการให้สิ่งศักดิ์เป็นที่พึงพอใจ หรือการต้องการกำลังใจในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ประสบผลสำเร็จ แม้ว่าการบนบานไม่เห็นผลในทันที แต่ผู้บนได้รับความสบายใจและมีความสุขใจ (Piwpard et al., 2012)

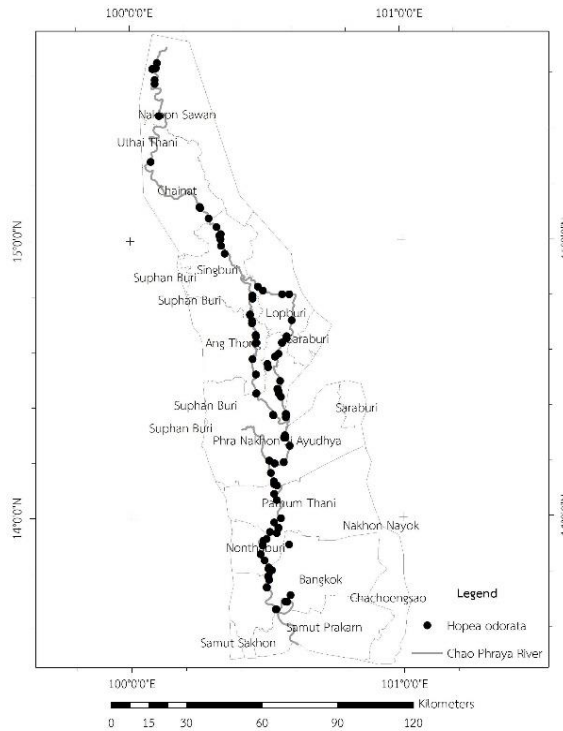
4) เมื่อนำแนวความคิดการทำงานของตัวทวิผ่านการลงทุน จึงสมมติให้ปัจจัยต่าง ๆ ในสมการการบริโภคคคงที่ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการลงทุน โดยเป็นการวิเคราะห์การลงทุนทางด้านจิตใจที่วัดออกมาเป็นตัวเงิน เพื่อดูผลกระทบต่อรายได้และการบริโภคจากความเชื่อด้านวัฒนธรรมของเจ้าแม่ตะเคียน

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของต้นตะเคียนในพื้นที่ลุ่มต่ำแม่น้ำเจ้าพระยา

จากการสำรวจพบต้นไม้ขนาดใหญ่และต้นไม้หายากในพื้นที่ลุ่มต่ำแม่น้ำเจ้าพระยา 10 จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี นนทบุรี ปทุมธานี กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ พบพันธุ์ไม้ทั้งหมด 99 ชนิด 66 สกุล 33 วงศ์ จากจำนวนต้นไม้ทั้งหมด 1,224 ต้น โดยชนิดที่มีร้อยละความมากมายมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ ยางนา (*Dipterocarpus alatus*) ตะเคียน (*Hopea odorata*) สะตือ (*Crudia chrysantha*) โพธิ์ (*Ficus religiosa*) จัน (*Diospyros decandra*) พิกุล (*Mimusops elengi*) ตะโกพนม (*Diospyros castanea*) สมอพิเภก (*Terminalia bellirica*) ไทรย้อยใบทู่ (*Ficus microcarpa*) และหว่า (*Syzygium cumini*) ซึ่งมีค่าความมากมายเท่ากับร้อยละ 38.15 13.40 7.11 6.62 3.68 2.53 1.63 1.63 1.55 และ 1.39 ตามลำดับ (Asanok et al., 2018) โดยพบต้นตะเคียนขนาดใหญ่ทั้งหมด 164 ต้น คิดเป็นร้อยละ 13 ของจำนวนต้นไม้ขนาดใหญ่ทั้งหมด และพบต้นตะเคียนที่มีความเชื่อทางวัฒนธรรมเพียง 81 ต้น คิดเป็นร้อยละ 49.39 ของจำนวนต้นตะเคียนทั้งหมด (ภาพที่ 2) ความสูงเฉลี่ย 23.4 เมตร และเส้นผ่าศูนย์กลางเพียงออกเฉลี่ย 121.5 เซนติเมตร (ตารางที่ 1) ซึ่งเป็นต้นตะเคียนที่มีขนาดใหญ่และดั้งเดิมในพื้นที่ แสดงให้เห็นว่าต้นตะเคียนไม่ได้เป็นต้นไม้ที่มีความเชื่อทางวัฒนธรรมของชาวบ้านทั้งหมดทุกต้น มีเพียงบางต้นเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 2 ตำแหน่งที่พบต้นตะเคียนในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยา (ที่มา: จากการศึกษา)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของต้นตะเคียน

จังหวัด	จำนวน (ต้น)	ความสูง เฉลี่ย (ม.)	ความสูง สูงสุด (ม.)	ความสูง ต่ำสุด (ม.)	DBH เฉลี่ย (ซม.)	DBH สูงสุด (ซม.)	DBH ต่ำสุด (ซม.)
อ่างทอง	4	26.5	30	23	96	118.2	74.7
อยุธยา	34	25.74	40	8	124.6	242	67.3
กรุงเทพ	2	16.5	18	15	114.6	119.1	110
ชัยนาท	3	18	30	10	123.8	128.3	116.4
ลพบุรี	6	28.7	37	13	187.1	365.5	87.8
นครสวรรค์	3	31.3	36	27	178.5	252	139.4
นนทบุรี	4	23.5	38	17	107.3	162	69.5
ปทุมธานี	11	22.8	38	14	96.8	136	51
สิงห์บุรี	9	23.1	30	12	112.2	170.3	73.8
สมุทรปราการ	5	17.6	23	11	73.8	104	44

จังหวัด	จำนวน (ต้น)	ความสูง เฉลี่ย (ม.)	ความสูง สูงสุด (ม.)	ความสูง ต่ำสุด (ม.)	DBH เฉลี่ย (ซม.)	DBH สูงสุด (ซม.)	DBH ต่ำสุด (ซม.)
เฉลี่ย	8	23.4	32	15	121.5	179.7	83.4

หมายเหตุ รวมต้นตะเคียนที่มีความเชื่อทางวัฒนธรรมทั้งหมด 81 ต้น

การประเมินมูลค่าด้านความเชื่อทางวัฒนธรรม

การประเมินมูลค่าจากเครื่องบวงสรวงเชิงประจักษ์ที่สามารถนับจำนวนได้ รวมมูลค่าด้านความเชื่อทางวัฒนธรรมรวม 257,030 บาท โดยส่วนใหญ่มาจากชุดไทย 179,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 69.84 รองลงมาเป็นตุ๊กตา 23,300 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.07 และพวงมาลัย 19,880 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.73 ส่วนเครื่องบวงสรวงอื่น ๆ พบเพียงเล็กน้อย ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าด้านความเชื่อทางวัฒนธรรมจากต้นตะเคียนมากที่สุด 1096,840 บาท รองลงมาคือ ปทุมธานี สิงห์บุรี นครสวรรค์ มีมูลค่าด้านความเชื่อทางวัฒนธรรมอยู่ในช่วง 22,000 - 31,000 บาท (ตารางที่ 2) แสดงให้เห็นถึงความเชื่อทางวัฒนธรรมในความรู้สึกดีสิทธ์ของเจ้าแม่ตะเคียน โดยการผสมกับการอธิษฐานขอโชคลาภในการขนานขอให้ได้ตามสิ่งที่ประสงค์ เมื่อบรรลุผลสำเร็จและคิดว่าเกิดจากการขอจากเจ้าแม่ตะเคียน จึงนำมาสู่การเซ่นไหว้บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในต้นไม้ (ภาพที่ 3-6) โดยชาวบ้านได้มีการดูแลรักษาต้นตะเคียนที่มีเจ้าแม่ตะเคียนอาศัยอยู่เป็นอย่างดี เนื่องจากเจ้าแม่ตะเคียนเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวบ้าน มีการตัดแต่งกิ่งอย่างเหมาะสม ทรงพุ่มมีความสมมาตร ทำให้รูปทรงของต้นตะเคียนมีลักษณะที่สมบูรณ์ เปรียบคล้ายดังลักษณะของหญิงสาวที่มีร่างกายงดงาม รวมทั้งการดูแลสุขภาพของต้นตะเคียนให้อยู่ในสภาพแข็งแรงสมบูรณ์มากที่สุด

ตารางที่ 2 การประเมินมูลค่าด้านความเชื่อทางวัฒนธรรมจากเครื่องบวงสรวง

จังหวัด	มูลค่า ความ เชื่อ	พระ พุทธ รูป	ผ้า สามสี	กุมาร ทอง	นาง กวัก	พวง มาลัย	ตุ๊กตา	ชุดไทย	ขนม และ น้ำ
อ่างทอง	4,450	-	130	120	60	680	920	2,500	40
อยุธยา	109,840	-	5,930	1,860	2,100	8,460	5,440	85,000	1,050
กรุงเทพ	420	-	120	-	-	280	-	-	20
ชัยนาท	8,980	-	40	600	480	1,800	-	6,000	60
ลพบุรี	29,860	-	1,080	660	960	1,840	1,400	23,500	420
นครสวรรค์	22,970	-	2,600	480	600	2,240	4,000	13,000	50
นนทบุรี	7,510	-	1,230	300	180	1,020	1,640	3,000	140
ปทุมธานี	31,550	-	2,700	600	2,400	2,800	9,780	12,500	770
สิงห์บุรี	30,080	400	430	180	-	440	-	28,500	130

จังหวัด	มูลค่า ความ เชื่อ	พระ พุทธ รูป	ผ้า สามสี	กุมาร ทอง	นาง กวัถ	พวง มาลัย	ตุ๊กตา	ชุดไทย	ขนม และ น้ำ
สมุทรปราการ	11,370	-	600	1,200	3,600	320	120	5,500	30
รวม (บาท)	257,030	400	14,860	6,000	10,380	19,880	23,300	179,500	2,710
ร้อยละ	100	0.16	5.78	2.33	4.04	7.73	9.07	69.84	1.05

ภาพที่ 3 ลักษณะการทำแปงขอโชคลาก จ.นครสวรรค์

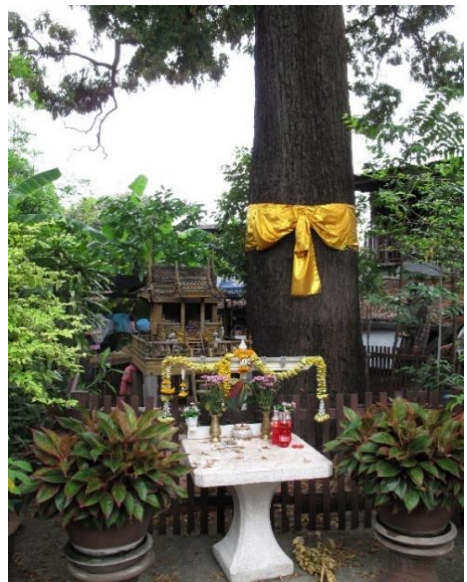

ภาพที่ 4 เครื่องบวงสรวงเจ้าแม่ตะเคียน จ.ปทุมธานี

ภาพที่ 5 ต้นตะเคียนในวัด จ.อ่างทอง

การวิเคราะห์ตัวทวีคูณทางการเงินของความเชื่อในเจ้าแม่ตะเคียน

ภาพที่ 6 ต้นตะเคียนบริเวณที่พักอาศัย กรุงเทพฯ

ต้นตะเคียนและความเชื่อในตัวเจ้าแม่ตะเคียนเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทย ในมิติของการกระตุ้นเศรษฐกิจจากความเชื่อทางวัฒนธรรม การแสดงออกของชาวบ้านด้วยพฤติกรรมกรบนานเจ้าแม่ตะเคียนถือเป็นการลงทุนด้านจิตใจ เมื่อทำการวิเคราะห์รายได้ดุลยภาพ โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการกำหนดให้การออมเท่ากับการลงทุนและสมมติให้ปัจจัยต่าง ๆ ในสมการการบริโภคคงที่ ดังนั้น ผลการวิเคราะห์แบบจำลองตัวทวิคูณทางการเงินของความเชื่อในเจ้าแม่ตะเคียน พบว่า ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรายได้เพิ่มขึ้นทั้งหมด 285,588,883.51 บาท ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในระบบเศรษฐกิจรวม 277,021,217.01 บาท และการเปลี่ยนแปลงการออมรวม 8,567,666.51 บาท

ทำให้การคำนวณตัวทวิคูณ $\Delta Y = \Delta DAE \cdot K$

$277,021,217.01 = 8,567,666.51K$

$K = 33.33$

แสดงค่าของตัวทวิคูณของการลงทุนที่มีค่าเท่ากับ 33.33 หมายความว่า ถ้าเพิ่มการลงทุน 1 บาท จะทำให้รายได้เพิ่มขึ้นเท่ากับ 33.33 บาท ซึ่งตัวทวิคูณของการลงทุนจะมีผลทางบวก คือ ทำให้รายได้เพิ่มขึ้น

ดังนั้น กรณียของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้แบบจำลองตัวทวิคูณทางการเงินของความเชื่อในเจ้าแม่ตะเคียนในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยาของประเทศไทย พบว่า ตัวทวิคูณมีค่าเท่ากับ 33.33 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงรายได้ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อทางวัฒนธรรมของชาวบ้านที่มีต่อเจ้าแม่ตะเคียน ทำให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้

การอภิปรายผล

กรณีของนางตะเคียนหรือเจ้าแม่ตะเคียน เป็นความเชื่อท้องถิ่นที่ชาวบ้านเชื่อว่าต้นไม้ใหญ่จะมีรุกขเทวดาศัยอยู่ ในคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาถือว่ารุกขเทวดาอยู่จำพวกเดียวกับพระภูมิ ซึ่งรุกขเทวดาหรือ รุกข์ภูษะเทวดา เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่บนต้นไม้บนสวรรค์ชั้นที่ 1 (จาตุมหาราชิกา) รุกขเทวดาแบ่งออกเป็น 2 พวก คือ พวกหนึ่งมีวิมานอยู่บนยอดต้นไม้ (รุกขวิมาน) หรืออยู่บนกิ่งก้านของต้นไม้ (สาขัฏฐวิมาน) อีกพวกหนึ่งไม่มีวิมานแต่อาศัยอยู่ในต้นไม้ เชื่อกันว่ารุกขเทวดา คือวิญญาณของมนุษย์ที่ทำความดีไม่สมบูรณ์ จึงไปสิงอยู่ในต้นไม้ ก็อาจพอจะสันนิษฐานได้ว่าในวัฒนธรรม ท้องถิ่นของไทย ชาวบ้านจะมองว่าต้นไม้ใหญ่ โดยเฉพาะต้นตะเคียน คือที่สิงสถิตของรุกขเทวดาที่เป็นเพศหญิง (Duangwiset, 2017) ซึ่งต้นตะเคียนที่มีขนาดใหญ่และดั้งเดิมในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยาใน 10 จังหวัด ทั้งหมดพบ 164 ต้น โดยมีเส้นผ่าศูนย์กลางเพียงอกเฉลี่ย 121.5 เซนติเมตร และมีความสูงเฉลี่ย 23.4 เมตร โดยต้นตะเคียนที่มีความเชื่อทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเจ้าแม่ตะเคียนเพียง 81 ต้น คิดเป็นร้อยละ 49.39 ของจำนวนต้นตะเคียนทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าต้นตะเคียนไม่ได้เป็นต้นไม้ที่มีความเชื่อทางวัฒนธรรมของชาวบ้านทั้งหมดทุกต้น มีเพียงบางต้นเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ โดยความเชื่อทางวัฒนธรรมนั้น ได้ผสมกับการอธิบายโซคกลางในการบนบานขอให้ได้ตามสิ่งที่ประสงค์ เมื่อบรรลุผลสำเร็จและคิดว่าเกิดจากการขอจากต้นตะเคียน จึงนำมาสู่การเซ่นไหว้บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในต้นไม้ โดยมูลค่าจากเครื่องบวงสรวงซึ่งประจักษ์ที่สามารถนับจำนวนได้ รวมมูลค่าด้านความเชื่อรวม 257,030 บาท โดยส่วนใหญ่มาจากชุดไทย ร้อยละ 69.84 รองลงมาเป็นตุ๊กตาร้อยละ 9.07 และพวงมาลัยร้อยละ 7.73 ส่วนเครื่องบวงสรวงอื่น ๆ

พบเพียงเล็กน้อย เนื่องจากความเชื่อในเจ้าแม่ตะเคียน มีทั้งการบนบาน การขอหวย โดยแหล่งที่มาของตัวเลข เพื่อซื้อหวย มาจากการฝัน (Korchamkang et al., 2015) จากข่าวหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ และจากการตีความจากวัตถุ เช่น การขุดต้นไม้ จอมปลวก (Khongsong, 2009) รวมทั้งจากเด็กเล็ก จากสัตว์ จากเหตุการณ์หรือสิ่งรอบตัว (Chattun and Sirivong, 2017) สำหรับการถูกรางวัล กลุ่มตัวอย่างเคยถูกรางวัลมากที่สุดคือ 1-5 ครั้งต่อปี ซึ่งได้รับเงินจากการถูกรางวัลที่สูงที่สุดไม่เกิน 10,000 บาท และเงินรางวัลที่ได้รับส่วนใหญ่แบ่งเป็นการทำบุญมากที่สุด (Korchamkang et al., 2015)

ตัวทวิคูณทางการเงินของความเชื่อในเจ้าแม่ตะเคียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นทั้งหมด 285,588,883.51 บาท ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในระบบเศรษฐกิจรวม 277,021,217.01 บาท และการเปลี่ยนแปลงการออมรวม 8,567,666.51 บาท ตัวทวิของการลงทุนที่มีค่าเท่ากับ 33.33 จากการที่มีคนมากราบไหว้เจ้าแม่ตะเคียนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อทางวัฒนธรรมในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้เจ้าพระยาใน 10 จังหวัดนั้น เปรียบได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวอีกแบบหนึ่งที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้ที่มาบนบานหรือขอหวย มีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก หรือแม้กระทั่งค่าใช้จ่ายในการซื้อดอกไม้ธูปเทียนเครื่องไหว้ภายในชุมชน เพื่อเป็นน้มาสักการะ โดยตัวทวิคูณทางด้านรายได้จากการท่องเที่ยว พบว่าค่าตัวทวิคูณการท่องเที่ยวของไทยนั้นเท่ากับ 2.37 ซึ่งแสดงว่าภาคการท่องเที่ยวของไทยมีความสามารถในการสร้างรายได้จากงบประมาณแผ่นดินที่ใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวในปี 2561 ประมาณ 2.37 เท่าของเงินที่ใช้จ่าย (Vora-Sittha, 2018)

กรณีต้นตะเคียนเป็นเพียงตัวอย่างต้นไม้ที่มีคุณค่าความเชื่อทางด้านวัฒนธรรมเพียงบางส่วน แต่ด้วยการทำงานของต้นไม้ที่ส่งผลต่อการบริการของระบบนิเวศในหลายด้าน ระบบนิเวศป่าไม้มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนโครงสร้าง (structure) และส่วนบริการ (services) ทั้ง 2 ส่วนเชื่อมโยงกันด้วยการทำงานตามหน้าที่ (function) ซึ่งกันและกัน โดยการบริการของระบบนิเวศ (Ecosystem services) แบ่งเป็น 4 ประเภท (Millennium Ecosystem Assessment, 2005) คือ การบริการโดยตรง (provisioning services) ได้แก่ อาหาร น้ำ ไม้ และเชื้อเพลิง เป็นต้น การบริการโดยการทำหน้าที่ของระบบนิเวศ (regulating services) ได้แก่ อากาศ น้ำท่วม การควบคุมโรค คุณภาพน้ำ เป็นต้น การบริการทางวัฒนธรรม (cultural services) ได้แก่ การพักผ่อนหย่อนใจ สุนทรียภาพ ท่องเที่ยว คุณค่าทางจิตใจ-จิตวิญญาณ เป็นต้น และการบริการสำหรับการสนับสนุนระบบนิเวศ (supporting services) ได้แก่ การหมุนเวียนธาตุอาหาร ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น ทำให้มูลค่าที่เหลือของระบบนิเวศที่ยังไม่ได้ประเมิน ทำให้ต้องมีการวางแผนแนวทางการอนุรักษ์ร่วมกันในหลายภาคส่วน เพื่อให้การดำรงอยู่ของต้นไม้ขนาดใหญ่ให้คงอยู่ โดยใช้กรณีศึกษาของต้นตะเคียนในพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้เจ้าพระยาเป็นตัวอย่าง จาก การประเมินมูลค่าทางด้านวัฒนธรรมความเชื่อ 257,030 บาท เพื่อนำไปสู่วางแผนการอนุรักษ์ต้นไม้ขนาดใหญ่ชนิดอื่นๆ เช่น การเก็บรักษาพันธุ์กรรมพืช การดูแลสุขภาพต้นไม้ขนาดใหญ่ การดูแลตัดแต่งกิ่งด้วยศาสตร์ของรุกขกร (arborist) อย่างถูกต้อง การวางแผนการอนุรักษ์อย่างเหมาะสม เป็นต้น เนื่องจากต้นไม้ขนาดใหญ่เป็นมรดกของแผ่นดิน เพื่อให้ต้นไม้ขนาดใหญ่คงอยู่กับพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้เจ้าพระยาต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความเชื่อทางวัฒนธรรมนั้นได้ผสมกับการอธิษฐานโชคลางในการบนบานขอให้ได้ตามสิ่งที่ประสงค์ เมื่อบรรลุผลสำเร็จจึงนำมาสู่การเซ่นไหว้บวงสรวงเจ้าแม่ตะเคียน โดยมูลค่าจากเครื่องบวงสรวงเชิงประจักษ์ที่สามารถนับจำนวนได้มีมูลค่าด้านความเชื่อรวม 257,030 บาท เป็นการตระหนักในพลังความเชื่อทางด้านวัฒนธรรมของเจ้าแม่ตะเคียนเชิงประจักษ์ และพลังความเชื่อนี้มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้จากการวิเคราะห์ค่าของตัวหิวของการลงทุนที่มีค่าเท่ากับ 33.33 และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรายได้เพิ่มขึ้นทั้งหมด 285,588,883.51 บาท กับระบบเศรษฐกิจของไทยด้วย

ด้านข้อเสนอแนะคุณประโยชน์ทางอ้อมของต้นตะเคียนที่ได้จากการประเมินมูลค่าแล้วนั้น ควรมีการบริหารจัดการรักษาต้นไม้ขนาดใหญ่อย่างเหมาะสม ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ด้วยการวางแผนแนวทางการอนุรักษ์ เพื่อให้ต้นไม้ขนาดใหญ่คงอยู่กับพื้นที่ลุ่มต่ำลำน้ำเจ้าพระยาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Asanok, L., Yotapakdee, T., Kamyo, T., & Norsangri, M. (2018). *Ecology of big tree for conservation along Cho Praya River riparian area Report*. [in Thai]. Bangkok: PTT Public Company.
- Chattun, K., and Sirivong, P. (2017). An origin for interpreting and the consumers behavior in purchasing illegal lottery of felderly in Tha-Yang district, Phetchaburi. [in Thai]. *Paper presented at 8th Rajamangala University of Technology National Conference, Bangkok* (pp 1419-1426). Bangkok: Rajamangala University of Technology.
- Duangwiset, N. (2017). Ta-khian Goddess: Bodily Feminization of Sacred Superstition in Thai Consumer Culture. [in Thai]. *Journal of Social Sciences, Naresuan University, 13*(2): 65-98.
- Harnsri, N. (2017). *Saving of Local Households Thailand*. [in Thai]. Retrieved from <https://www.gsb.or.th/GSB-Research>
- Khongsong, S. (2009). *The Characteristic of Lottery - Buying of Slum People in Bangapi District, Bangkok*. [in Thai]. Master of Arts: Social Development, School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Korchamkang, N., Seubleela, C., & Boonchareon, S. (2015). Behaviors that Influence Purchase Illegal Lottery of People in Nakhon Ratchasima. [in Thai]. *Paper presented at 2nd Nakhonratchasima College National Conference, Nakhonratchasima* (pp 546-551). Nakhonratchasima: Nakhonratchasima College.

- Millennium Ecosystem Assessment. (2005). *Ecosystems and human well-being: synthesis*. Washington DC: Island Press.
- Phannarat, N. (2016). The meaning of the boat nymph of local fishermen, Songkhla province. [in Thai]. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 10(23), 33-40.
- Piwpard, K., Udompongwattana, K., & Siriwong, P. (2012). Faith and the Vow of a Votive Offering of a Votive Offering to the Goddess Nom Sao, Nom Sao Island District, Sam Roi Yod. Sam Roi Yod District. Prachuap Khiri Khan. [in Thai]. *Paper presented at 13th Graduate Research Conference, Khon Khan University (1274-1281)*. Khon Khan: Khon Khan University.
- Pothong, K. (2014). *Contemporary Thai Offering*. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Master of Fine Arts Program in Visual Arts Education Graduate School, Silpakorn University.
- Gurusiratananuwat, P., Rtis, P., Kingnet, J., Losuwan, P., Pranuitsariyapom, H., Nirotrungsri, P. et al. (2012). *The Pledge, Sacrifice: Concept, Principle and Influence on Thai Society*. Research Project of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhachinarat Buddhist College. [in Thai]. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phaksipaeng, I. & Sonsuphap, R. (2018). Illegal Lottery: Income Security in Thailand. [in Thai]. *National Defence Studies Institute Journal*, 9(1), 82-96.
- Pornchokchai, S. (2017). *Economy Development by Lottery*. [in Thai]. Retrieved from https://www.area.co.th/thai/area_announce/area_press.php?strquey=press_anno uncement2202.htm
- Puhom, P. (2018). *Saving of Thailand*. [in Thai]. Retrieved from <https://gsb.or.th>
- Pusaksrikrit, T. & Pongsakornrungsin, S. (2014). Semiotics of Superstition toward Government Lottery and Underground Lotery Purchasing Behavior of Thai Consumers. [in Thai]. *Veridian E-Journal*, 7(2): 1348-1361.
- Royal Forest Department. (2013). *Hopea odorata* Roxb. Reforestation Promotion Office. [in Thai] Bangkok: Royal Forest Department.
- Sirirattananuwut. (2015). Influence of Pledge, Sacrifice in Thai Society. [in Thai]. *Cultural Approach*, 16(29): 19-29.
- Songsakul, P. (2018). *Lottery of Thailand*. [in Thai]. Retrieved from <https://thestandard.co/lottery-big-source-of-government-revenue/>

Vannathepsakul, N. (2011). *Illegal Lottery Economy*. [in Thai]. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation.

Varuwanshop. (2017). *Price of cultural shopping 2017*. [in Thai]. Retrieved from <http://www.varuwan.com/>

Vora-Sittha, P. (2018). Economic Contribution of Government Spending on Tourism Industry in Thailand. [in Thai]. *Development Economic Review*, 12(2): 37-57.